

Code Oranje wil de democratie vernieuwen via experimenten in voorhoedegemeenten. Nadat initiatiefnemer Bert Blase bij minister Plasterk op de koffie kwam, is deze 'nog enthousiaster'. Een dubbelinterview. 'Er staat nergens in de Grondwet hoeveel stoelen in een raadszaal staan.'

VOORHOEDEGEMEENTEN KUNNEN GAAN EXPERIMENTEREN

'WEES BLIJ MET CODE ORANJE'

GEEN PANACEE

Minister Plasterk en burgemeester Bert Blase: 'Code Oranje is geen panacee voor elke kwaal.'

Code Oranje is nu ruim een maand geleden afgekondigd. De beweging, met de Vlaardingse burgemeester Bert Blase als boegbeeld, roept op de democratie om te vormen naar een co-democratie, gebaseerd op samenlevingskracht en burgerzeggenschap (zie kader op pagina 34). Minister Plasterk reageerde enthousiast en nodigde Blase uit voor een gesprek. En zo geschiedde.

Op een maandagochtend in november ontmoetten beide heren elkaar op de kamer van Plasterk om verder te praten over de ideeën van Code Oranje. 'Ik ben nog enthousiaster geworden', stelt Plasterk na afloop. 'Ik ben al een paar jaar bezig om met mensen op het departement de democratie te verruimen. In plaats van eens in de vier jaar naar de stembus te gaan, wil ik toe naar andere vormen van burgerbetrokkenheid. Vanuit de samenleving is die wens er ook. We hebben vanuit het departement veel initiatieven gestart rondom doe-democratie en burgerparticipatie, maar het is enigszins paradoxaal om hier vanuit de toren [het departement van BZK, red] top-down te beslissen hoe het anders moet. Toen dit bottom-up initiatief werd gelanceerd, dacht ik: zo moet het.' Na de lancering van het initiatief is er een 'hausse aan aandacht voor Code Oranje gekomen', stelt Blase. Hij benadrukt dat het geen bedenkfel is van een eenling. 'Het is heel breed wat gevoeld en ervaren wordt, en wat ons betreft ook perspectief heeft om de democratie een tandje toekomstbestendiger te maken. We proberen die beweging te benoemen met Code Oranje: een soort golf die door onze samenleving trekt. Wij hebben gemeend die golf aan te wijzen, zichtbaar te maken en te versnellen.'

'Als van de honderd experimenten een paar lukken, komen we met zijn allen verder'

Urgentie is geboden, benadrukt Blase. 'Burgers willen worden gehoord en zeggenschap krijgen. Het vertrouwen tussen burger en bestuur – landelijk en lokaal – moet worden hersteld. In een tijd dat er onvrede wordt gevoeld, is dit een mogelijkheid om die onvrede van een perspectief te voorzien. We begrijpen best dat het geen panacee is voor elke kwaal, maar het kan wel bijdragen om het maatschappelijk klimaat te verbeteren en het eigenaarschap en het gevoel van 'we maken samen die samenleving' te versterken.'

DEZELFDE RICHTING

De afgelopen tijd zijn er vele initiatieven genomen om de burger meer te betrekken bij planvorming. Er zijn adviezen verschenen om de (lokale) democratie nieuw leven in te blazen, dan wel toekomstbestendig te maken. Denk aan burgertoppen als de G1000's, de Democratic Challenge en adviezen als *Loslaten in vertrouwen* van de Raad voor het openbaar bestuur (Rob), *Toekomstgericht lokaal bestuur* van de commissie-Van de Donk, *Maatwerkdemocratie* van de VNG-denktank en *Maak verschil* van de studiegroep Openbaar Bestuur. En dan nu Code Oranje.

Op de vraag hoe deze initiatieven en adviezen zich tot elkaar verhouden, stelt Plasterk dat ze versterkend werken. 'Je ziet

dat op allerlei plekken mensen dezelfde richting uitdenken. Wat ik interessant vind en wat ze gemeenschappelijk hebben, is het deliberatieve element. Daarbij wordt niet op voorhand alles in machts termen vertaald, maar gaat men eerst met elkaar in gesprek. Dat vind ik een heel waardevol gemeenschappelijk element.'

De klacht van sommige politieke partijen dat de ideologische onderbouwing ontbreekt, deelt Plasterk niet. 'Ik denk: wees blij. We hebben nu nieuwe kanalen waarlangs burgers zich betrokken voelen bij hun eigen democratie en bestuur. De volgende stap daarin is dat je bereid bent te experimenteren. Het hoeft ook allemaal niet definitief en finaal. Het idee van Code Oranje om in voorhoedegemeenten te experimenteren, spreekt me dan ook erg aan. Het ergste dat er kan gebeuren is dat het experiment niet slaagt. Dat hoort erbij.' Dat moet Blase als muziek in de oren klinken; op het wensenlijstje van Code Oranje voor het gesprek met Plasterk stond experimenteerruimte met stip op één. De beweging wil dat een aantal voorhoedegemeenten in 2018, na de eerstvolgende raadsverkiezingen, met niet-alledaagse ideeën voor vernieuwing van de lokale democratie aan de slag kan gaan. Blase: 'Gemeenten zitten te wachten op signaal van 'mogen we'. Er kan best veel, maar daar waar een experiment schuurt met de regelgeving willen we dat onderzoeken zonder dat we hoeven terug te deinzen. We snappen dat de Grondwet er niet voor niets is en het is niet onze bedoeling om alles omver te blazen, maar we willen die experimenteerruimte handen en voeten geven.'

CONCRETE STAPPEN

Zowel grote als kleine gemeenten, verspreid over Nederland, willen volgens Blase in 2018 concrete stappen zetten. 'De ideeën zijn divers, maar ze hebben allemaal als kenmerk om de relatie burger-bestuur te versterken; door burgers meer zeggenschap te geven en de samenlevingskracht meer te benutten.' Spreekrecht voor burgers in de raadszaal en twee raadszetels vrijlaten om ruimte te geven aan de stem van burgers – dat zijn ideeën die onder de voorhoedegemeenten leven. 'Een andere interessante gedachtegang die we net hebben besproken is of een raadslid, dat nu eigenaar is van zijn zetel, bij een bepaald onderwerp iemand anders er gebruik van mag laten maken. We willen dingen gaan verkennen, gaan proberen. Als van de honderd experimenten een paar goed lukken en andere gemeenten kunnen die weer overnemen, komen we met zijn allen verder. Niet vanuit een dwangbuis dat het overal hetzelfde ►

CODE ORANJE

Op 26 oktober werd Code Oranje afgekondigd door een groep van enkele honderden burgemeesters, wethouders, ondernemers, raadsleden, wetenschappers en actieve burgers. De beweging stelt dat de democratie een grondig herontwerp verdient. De Kamerverkiezingen in maart en de raadsverkiezingen in 2018 moeten daarbij het kantelpunt vormen. De initiatiefnemers stellen dat burgers behoefte én vaardigheden hebben om hun leefomgeving te beïnvloeden en (mee) te sturen. Om dit te bereiken, werkt de beweging aan een nationale veranderagenda.

Die bestaat uit onder meer een landelijk burgerakkoord, innovatieve voorhoedegemeenten en een oproep tot een wetswijziging aan het kabinet. Bestaande initiatieven voor een nieuwe democratie worden in die veranderagenda met elkaar verbonden.

moet, maar door ruimte te geven aan dit zoekproces.'

Plasterk staat open voor het verzoek om voorhoedegemeenten te laten experimenteren. Aan wetswijzingen wil hij vooralsnog niet denken. 'We gaan er in ieder geval samen over nadenken, en daar halen we ook goede juristen bij. Het is op dit moment ook goed om het even af te pellen, even te kijken wat de kaders zijn en wat daarbinnen zou kunnen. Artikel 125 van de Grondwet stelt het hoofdschap van de raad en artikel 129 zegt dat de raad door de ingezetenen wordt gekozen. Het lijkt mij onverstandig en onwenselijk om daar nu aan te gaan tornen. Maar er staat nergens in de Grondwet of zelfs in de wet hoeveel stoelen er in de raadszaal mogen staan. Er staat nergens wat je met de stukkenstroom doet en er staat nergens wat je met het spreekrecht doet. Je hebt dus binnen alle grondwettelijke en wettelijke kaders best ruimte om het debat, de opinie- en meningsvorming en zelfs de besluitvorming op een andere manier vorm te geven. Ik kan me voorstellen dat je, bij wijze van experiment, een pre-besluit door een bredere kring van mensen laat nemen, waarbij de gemeenteraad met zichzelf heeft afgesproken dat het preadvies heel zwaar weegt.'

En nee, dat is geen soort referendum, beklemtoont Plasterk. 'Het grote verschil is dat dit deliberatief is: mensen gaan met elkaar in gesprek. Dat is juist het waardevolle van de democratie; dat die van debat uitgaat.'

Zo'n pre-advies past volgens Plasterk binnen de huidige wettelijke kaders. 'Zeker als je het bij wijze van experiment doet. Of de wet uiteindelijk gewijzigd moet worden, weet ik niet. Daar moeten we nog eens met elkaar over in gesprek, maar hoe meer je zonder wetswijziging kunt doen, hoe sneller je kunt handelen.'

SPEELVELD

'Het gaat ons niet per definitie om de wetswijziging zelf, maar om het mogelijk maken van allerlei experimenten', aldus Blase. Wel willen de voorhoedegemeenten weten wat het speelveld is, wat wettelijk wel en niet kan en of die ruimte ver genoeg strekt. 'We willen geen van allen dat er straks iemand naar de rechtbank loopt om een besluit ongeldig te laten verklaren.'

Gemeenten zitten te wachten op een signaal van 'mogen we'

Plasterk heeft vandaag, in het eerste gesprek met Code Oranje, toegezegd in kaart te brengen wat er binnen de wettelijke grenzen kan. Namen over gemeenten die staan te popelen om als voorhoedegemeente aan de slag te gaan, wil Blase nog niet noemen. 'Ik ga de broedende kip nu niet storen. Er zijn gemeenten die hun nek willen uitsteken, maar eerst een signaal van de minister wilden hebben. Nu dat signaal vandaag is gegeven, gaan die gemeenten in eigen huis naar maatwerk en draagvlak kijken.'

Blase hoopt in het voorjaar de voorhoedegemeenten bekend te kunnen maken. 'Die gemeenten zullen dat ook zelf, als ze daar met de verkiezingen in 2018 rekening mee willen houden, een jaar van tevoren willen weten.'

Naast het opschudden van de lokale democratie, heeft Code Oranje ook plannen voor de landelijke politiek. 'We willen die meervoudige democratie ook landelijk een gezicht geven', aldus Blase. Na de Kamerverkiezingen in maart moet er geen traditioneel coalitieakkoord komen, maar zou een landelijk burgerakkoord het licht moeten zien. 'Wettelijk is er geen verplichting om een regeerakkoord te maken. Wij roepen landelijke politici op om, na de kabinetsformatie, een akkoord af te sluiten dat meer op de samenleving is gericht. Wij willen dat landelijke politici veel meer mét die samenleving tot agendering, programmering en visie komen.'

Via een burgertop of bijeenkomst van maatschappelijke vernieuwers kan aan een democratische vernieuwingsagenda worden gewerkt. 'Wij hopen dat ook onze landelijke broers en zussen in beweging willen komen en de democratie willen herontwerpen, op een wijze die burgers aanspreekt.' ●